

[Text] 583-589. doi:10.22055/rals.2019.15103

13 Van Rijn, P., & Larrouy-Maestri, P. (2023). Modelling individual and cross-cultural variation in the mapping of emotions to speech prosody [Text] *Nature Human Behaviour*, doi:10.1038/s41562-022-01505-5

14. Albin, M., Micsinszki, S., & Phoenix, M. (2022). Cultural adaptation of parent-implemented early communication interventions [Text] A scoping review. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 31(5), 2229-2247. doi:10.1044/2022_AJSLP-21-00286

15 Glazunova, O.I. *Russkij yazyk i kul'tura rechi (dlya bakalavrov)* [Tekst] / O.I. Glazunova. – М.: KnoRus, 2018. – 640 с.

16 Voiteleva, T.M. *Russkij yazyk i kul'tura rechi* [Tekst] : Uchebnik / T.M. Voiteleva. – М.: Academia, 2018. – 168 с.

17 Ermakova, O.P. *Slova, s kotorymi my vstrechalis'* [Tekst] *Tolkovyj slovar' obshchego zhargona* / O.P. Ermakova, E.A. Zemskaya, R.I. Rozina. – М., "Azbukovik", 2015

18 Skvorcov, L. I. *Ekologiya slova, ili Pogovorim o kul'ture russkoj rechi* [Tekst] / L.I. Skvorcov. – М.: 2001.

19 *Lingvisticheskij enciklopedicheskij slovar'* [Tekst]. – М., 1990

20 Fasmer, M. *Etimologicheskij slovar' russkogo yazyka* [Tekst]. V 4 t. / Per. s nem. i dop. O.N. Trubacheva. – 2-e izd., ster. – М.: Progress, 1987.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматривается вопрос культуры речи и влияния сленга на культуру речи, а также места и роли сленга в речи современной молодежи. Представлена история зарождения сленга и его изменчивость. Негативное влияние сленга на культуру речи все больше и больше проявляется в современном мире. Сейчас, в 21 веке, сформировался новый пласт сленга в речи современной молодежи, связано это с бурным развитием научно-технического прогресса и всемирной глобализации. Эти «мёртвые слова» настойчиво просачиваются в нашу речь и прочно утверждаются в ней, тем самым вытесняя литературные слова и выражения, общеупотребительные слова, делая речь вульгарной и агрессивной. Хотя русский молодежный сленг представляет собой интереснейший лингвистический феномен, бытование которого ограничено не только определенными возрастными рамками, как это ясно из самой его номинации, но и социальными, временными пространственными рамками и достойного полного и разностороннего исследования. С целью составления полной картины сленгоупотребления в студенческой среде нашего ВУЗа, и в разных возрастных группах были проведены исследования путем анкетирования, тестирования, опроса определенных возрастных групп студентов, результаты и анализы которых представлены в данной статье и позволяют сделать вывод об уровне культуры речи в данном ВУЗе.

ӨОЖ 82:004

FTAXP 14.35.09

Ермекова А.Б., педагогика ғылымдарының магистрі, <https://orcid.org/0000-0003-2977-5080>
«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті» КеАҚ,
Орал қ., Жәңгір хан көшесі 51, 090009, Қазақстан, aminaamir80@mail.ru

Yermekova A.B., Master of Pedagogical Sciences, <https://orcid.org/0000-0003-2977-5080>
NJSC «West Kazakhstan Agrarian and Technical University named after Zhangir khan»,
Uralsk, st. Zhangir khan 51, 090009, Kazakhstan, aminaamir80@mail.ru

ИНТЕРНЕТ-ӘДЕБИЕТІ ҰҒЫМЫН ТЕОРИЯЛЫҚ ТАЛДАУ THEORETICAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF INTERNET-LITERATURE

ТҮЙІН

Бұл мақалада қазақстандық әдебиеттануда алғаш рет интернет-әдебиетті теориялық және әдеби тұрғыдан түсіну мәселесі көтеріледі, бұл осы мақаланың өзектілігін анықтайды.

Интернет-әдебиетті қазақстандық әдебиеттану зерттемеген. Қазіргі уақытта Интернет-әдебиет мәселесіне арналған ірі академиялық жұмыстардың жетіспеушілігі қатты сезіледі, зерттеулер қалыптасу сатысында, ал желілік әдебиеттерді зерттеу дәстүрі енді ғана пайда болады.

Желілік материалды зерттеушілер көбінесе қалыптасқан, қолданыстағы әдістемені қолданады және Интернет көптеген пәндер үшін зерттеу нысанына айналғанына қарамастан, интернет әдебиеті біздің елде зерттелмеген және стандартты емес көркем материалды талдау әдістері жасалмаған. Жақында интернетте жариялау оқырманға мәтінді шығарудың ең қолжетімді және танымал түрлерінің біріне айналды. Желілік жинақтар мен альманахтар, шығармаларды еркін орналастыратын сайттар мен блогтар танымал авторларды да ықыласпен пайдаланады. Осыған байланысты жаңа коммуникациялық жүйенің қалыптасуы жалпы қазақстандық мәдениетке ғана емес, бірінші кезекте әдеби процеске де айтарлықтай әсер ететіні айқын болып отыр. Осылайша, желілік әдебиеттер бізге жаңа коммуникативті кеңістіктің ерекшеліктерін толығымен бейнелейтін құбылыс болып көрінеді.

Қазіргі Қазақстан әдебиеті – XIX-XX ғасырлардағы әдебиеттің көркемдік дәстүрлерін белсенді дамытатын және қазіргі цифрлық өркениет пен технологиялық революцияның ықпалына ашық күрделі эстетикалық жүйе.

ANNOTATION

In this article, for the first time in Kazakhstani literary criticism, the question of theoretical and literary understanding of Internet literature is raised, which determines its relevance. Internet literature hasn't been studied by Kazakh literary criticism. There is an acute shortage of major academic works devoted to problem of Internet literature now.

Network material researchers often use an already established, existing methodology, and despite the fact that the Internet has already become study object for many disciplines, it hasn't been studied in our country and methods analyzing non-standard artistic material haven't been developed. Publishing on the Internet has recently become the most accessible, popular forms of text to reader. Online collections, almanacs, sites with free placement of works and blogs are willingly used by recognized authors. So, it becomes obvious that formation of new communication system has significant impact to Kazakhstani culture and into the whole literary process. Thus, Internet literature seems to us to be precisely the phenomenon that most fully embodied the features of the new communicative space.

Modern Kazakh literature is complex aesthetic system that actively develops artistic literature traditions of the 19th-20th centuries, is open to the impact of modern digital civilization and the technological revolution.

Кілтті сөздер: интернет әдебиет теориясы, әдебиеттану, онлайн әдебиет, желілік материал, әдістеме, интернет-әдебиет.

Key words: Internet theory of literature, literary studies, online literature, network material, methodology, Internet-literature

Кіріспе. Интернет-әдебиетінің шекарасын анықтау мәселесі күрделі және көп қырлы. Өйткені, «интернет-әдебиет» ұғымының өзі бір мәнді түрде анықталмаған. Және, әдебиеттің желілік сегментінің пайда болуына әкеліп соқтырған Интернет өнерінің пайда болуы мен таралуы бұл мәселеге айқындық қоспады. Интернет және әдебиет ұғымдарының өзара байланысы қандай екендігі туралы заңды сұрақ туындайды. Сондай-ақ, желілік әдебиет көбінесе тәуелсіз құбылыс ретінде қарастырылады, кем дегенде терминологиялық деңгейде.

Ю.М. Лотманның пікірінше, көркем әдебиеттің шекарасын екі тұрғыдан анықтауға болады: функционалдық (мәдениет өрісі шегінде мәтін жүзеге асыратын функцияларға негізделген) және мәтінді ұйымдастыру тұрғысынан [10]. Желілік әдебиет аз зерттелген құбылыс екенін ескере отырып, оны зерттеудің кезеңінде материал мен әрекет ерекшеліктерін жалпы мәдени контекстте кеңірек қарастыру қажет.

Дж. Левинсонның тұжырымдамасына сәйкес өнер туындысы бұл тарихи сабақтастық желілері арқылы басқа өнер туындыларына сілтеме жасайтын және жасалған нәрсе [12]. Сондықтан желілік әдебиеттің құбылысын неғұрлым толық түсіну үшін желілік әдебиеттің

даму тарихына жүгіну орынды болып көрінеді.

Осы мақаланың аясында желілік әдебиеттің орталық және маргиналды ағымдары қарастырылады. Джордж Лакофф пен Марк Джонсон танымдық психолог Элеонора Роштың теориясына сәйкес тұжырымдаманың құрылымы оның категориялану табиғатын лингвистикаға енетін прототиптік заттарды анықтау және осы тұжырымдаманың шекараларында бар заттарды көрсету арқылы тіл мен әдебиеттің оңайлыққа ұмтылады [11].

Электрондық мультимедиялық құралдардың көмегімен желілік авторлар әдебиеттің ерекше түрін, басып шығаруға, экранға түсіруге, суретке түсіруге немесе салуға болмайтын, тек киберкеңістікте, интернет-браузерлердің немесе компьютерлік бағдарламалардың кеңістігінде ғана болуы мүмкін шығармалар жатады.

Интернеттің қазақ сегментінде орыс және қазақ тілдерінде жарияланған желілік әдеби шығармалар, яғни проза, поэзия және драматургия қарастырылады. Осы жұмыстың шеңберінде желілік әдебиет, ең алдымен, желілік көркем мәтіннің қызмет ету призмасы мен желілік кеңістіктің ерекшеліктері арқылы қарастырылды, бұл бір жағынан мәтінге белгілі бір шектеулер қояды, ал екінші жағынан, кітап әдебиеті біл- мейтін техникалық мүмкіндіктер береді. Көркем шығармашылықтың коммуникативтік жағын зерделеу, оны зерттеу, сынау, бағалау дәстүрі әлі қалыптаса қоймағандықтан, ол немесе басқа пайда болған құбылыстарды қарастырудың алғашқы кезеңдерінде маңызды болып табылады.

Интернет бастапқыда технология ретінде деректерді сақтау және беру құралы ретінде жасалған. Желілік әдеби мәтіндердің өмір сүру ортасының өзі тұрақты және лезде байланысқа бағытталған, оны желілік әдеби авторлар да, желілік әдебиетті зерттеушілер де атап өтті. Интернет кеңістігінің қарқынды дамуы дәуірінде оның адамзат мәдениетіне ықпалын теориялық тұрғыдан түсіну ғана емес, шұғыл қажеттілік екені айқын.

Зерттеу материалы мен әдістері. Желілік әдебиеттер аз зерттелген құбылыс болып қала беретіндіктен, оны зерттеудің осы кезеңінде материалды, оның жалпы мәдени контекстегі іс-әрекетінің ерекшеліктерін кеңірек және жалпы қарастыру қажет және орынды болып көрінеді. Барлық ғылыми тұжырымдамалар, теориялар және материалды талдау нәтижесінде, желілік мәтінді ішкі ұйымдастыруға, сыртқы функцияларын бағытталау және желілік жұмыстың жұмыс істеу ерекшеліктерін қарастыру жұмыстары жүргізіледі.

Мақсатқа жету үшін келесі әдістер қолданылды: герменевтикалық-интерпретациялық және тарихи-функционалды.

Герменевтикалық-интерпретациялық әдіс көркем жүйенің оқырманды қоғамда болып жатқан оқиғаларды түсінуге және түсіндіруге қалай жетелейтінін көрсету үшін қолданылды. Әдебиеттанушының зерттеу пәні – ол әдеби шығарма, шындықты бейнелі құралдармен эстетикалық қайта құру, жазушының көркем әлемін бейнелеу.

Тарихи-функционалды әдіс қолданылды, өйткені кибер мәтіндер массиві әлі де кең емес, өйткені «желілік әдебиет» терминін тек осы мәтіндерге қатысты қолдану зерттеу тақырыбын айтарлықтай және негізсіз тарылтады. Өйткені, желілік авторлардың басым көпшілігі Интернетте дәстүрлі прозаны, поэзияны, публици- стиканы және т.б. жариялайды, олардың көпшілігі тарату арналарынан басқа баспа әдебиеттерінен ерекшеленбейді.

Интернет-әдебиет – бұл негізгі ортасы Интернет болып табыла- тын әдеби шығармалардың жиынтығына сілтеме жасау үшін кейбір публицистер ұсынған тұжырымдама. Интернет-әдебиеттер мәселесінен (ол бар болса, ол желіден тыс, «қарапайым» әдебиетке қарсы) кез келген әдебиетке бағдар беретін қосымша, таза практикалық мүмкіндіктер мәселесін ажырату қажет, сондай-ақ, мәтіндердің ішінен іздеу ыңғайлылығы, жердің кез келген нүктесінен мәтіндерге қол жеткізудің ыңғайлылығы және т.б.; бұл мүмкіндіктердің болуы қазірдің өзінде қағаз әдеби журналдардың, баспалардың және жеке авторлардың интернеттегі өкілдігі ретін- де қызмет ететін көптеген сайттардың пайда болуына әкелді. Интернет-ортаны көптеген адамдар ерекше құндылықтар мен бағдарларды қамтитын субмәдениеттің бір түрі ретінде түсіндіреді. Сонымен бірге, интернет-орта, Л. Сарин [8] бойынша, оған дейін қалыптасқан архетиптерді қайталайды, оларды жаңа әлеуметтік контексте қайта құрып, жылжытады.

Арнайы интернет-әдебиеттің болуы осы тұжырымдаманы жақтаушылармен бір-бірін толықтыратын бірнеше жолмен негізделеді.

«Интернет-әдебиетінің» негізгі ұғымының синонимі «желілік әдебиет» болса, кейбір дереккөздерде «гиперәдебиет» термині қатарлас және белгілі бір семантикалық коннотациямен «кибертура» кездеседі. Бұл анықтаманың кең және тар түсінігін ажырата білу керек. Сөздің кең мағынасында интернет-әдебиет – бұл олардың көрсетілу формасына (мәтін, гипермәтін, гипермедиа) және жазу тәсіліне (жеке авторлық, ұжымдық авторлық, компьютерлік бағдарламаларды қолдана отырып мәтін құру) қарамастан, желіде орналасқан әдеби мәтіндердің бүкіл көлемі.

Әдеби шығарманың негізгі белгілері:

- 1) «шығармашылыққа» жататындығы;
- 2) әріптерді негізгі құрал ретінде пайдалану;
- 3) айқас гиперсілтемелерді пайдалану;
- 4) динамизм (уақыт бойынша өзгеру мүмкіндігі);
- 5) мультимедиа;
- 6) авторлар саны;
- 7) авторлардың ашықтығы;
- 8) оқырманның белсенді рөлі.

Сонымен бірге, олар «белгілердің ешқайсысы оған ие шығарманы желілік әдебиетке жатқызу үшін жеткіліксіз» деп атап өтеді. Ол үшін мәтін толық емес болса да, осы сипаттамалардың белгілі бір жиынтығы болуы қажет.

Интернет-әдебиеті сөздің кең мағынасында интернетте орналастырылған әрбір әдебиетті білдіреді. Бұл интернеттің ерекше сипатына негізделген өзін-өзі көрсету құралы. Интернет романдар, қысқа әңгімелер, эсселер, поэзия және т.б. жасау үшін барлық жаңа мүмкіндіктерді жасайды, кез келген нәрсені және қалаған уақытта басып шығаруға мүмкіндік береді. Ғаламторда жаңа туынды пайда болған кезде оны бүкіл әлем бірден оқып, талқылауға мүмкіндік алады.

Автор ғаламтордың көмегімен өзінің жарияланған шығармасына тіпті жер шарының басқа шетінен де көптеген шо лулар мен пікірлерді бірден ала алады. Бұл ғаламдық және тәулік бойы жұмыс істейтін әдеби салон, «әлемдік әдебиет» ұғымының жаңа мәні, жаңа тенденциялардың еркін ұрпағы ретінде интернет туралы айтуға мүмкіндік береді. Ғаламторда автордың толық анонимділігін сақтау, әртүрлі жұмбақ әдістерді қолдану мүмкіндігі бар.

Әйгілі ресейлік «әдеби центризм», әрине, біреу жазған кітаптарды оқуға деген сүйіспеншілікке ғана әсер етпейді. Өзін-өзі жазуға тырысатындар өте көп, ал жазушының өзін-өзі танытуының беделі Ресейде әлі де өте жоғары. «Баспа станогының монополиясына» нүкте қойған интернеттің таралуы бұл үрдісті нығайта түскені заңды құбылыс. Бұған дейін жазушы баспаларды аралап, түрлі әдеби емес жағдайларға тәуелді болатын. Енді оқырманға жол өлшеусіз қысқарды. Оқырман пайда болуы үшін мәтінді өзіңіздің әлеуметтік желідегі басты бетіңізге салу жеткілікті. Аз болса да, туыстары мен таныстарының арқасында оқырмандар саны өседі.

Сондықтан алғашқы орыс интернетінің секторында жазушылардың ғылыми-фантастикалық романдары мен анекдоттар жинақтарының қасында, жеке әлеуметтік желілерде әртүрлі жанрадағы әдеби жаттығулар пайда болды. Мұндай беттердің саны бірте-бірте өсті, олардың арасында байланыстар пайда болды, шығармалар жинақтары қалыптасты; әртүрлі пікірталас алаңдарында талқылана отыра, орыс интернетінде әдеби өмірі дүниеге келді [9].

Л.А. Ермакова, А.Э. Павлова (2019) интернет-поэзия сияқты желілік әдебиет құбылысына назар аударады [5]. Атап айтқанда, поэтикалық мәтіннің қағаз және желілік формалары арасындағы байланыс қарастырылады. Мұнда авторлар интерактивтілік-ті, сондай-ақ, желідегі поэтикалық мәтіннің қайталама сипатын атап өтті. Желілік поэзияны егжей-тегжейлі талдай отырып, авторлар декларативті сипатты, шекті өмірбаяндықты, диалогты, автор мен оқырманның шекті жақындығын, маргиналды сипатты, медианы және т. б. атап өтеді.

Авторлар ұсынған негізгі тезис-жанрларды, әдеби әдістер мен бағыттар ажыратылмаған.

Н.А.Папковская (2018) «Интернетте-гі поэзия» немесе «Интернет поэзиясының» жаңа мазмұнын ұсына отырып, қазіргі автордың поэтикалық мәтінінің танымалдылығын анықтайтын критерий ұсынды [6].

Нәтижелер мен талқылау. Интернеттің дамуы әдеби шығармаларды жазудың ғана емес, сонымен қатар, оларды түсіндірудің бірқатар жаңа тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік берді, бұл өз кезегінде «онлайн әдеби сынның тұтас индустриясының» пайда болуына әкелді.

Сонымен, В. Пустованың пікірінше, бүгінгі күні сын «эмоционалдық сенім мен рефлексия күшін, жеке тәжірибе мен жеке талдауды, блогтың қысқалығы мен зерттеу тереңдігін» біріктіретін өрнектің жаңа форматтарына ие болды [8]. Және, автор сынның «қатты, түпкілікті берілген, танылатын жанрдан» алшақтап кеткенін; енді сын кез келген тұтас және қатты форма сияқты – «мемлекеттіліктен отбасыға, романнан өлеңге» дейін «балқиды» (Ruckwongpatr Kamolthip мен басқалар, 2022) [7].

Сонымен бірге, сын өмірді қабылдаудың, түсінудің ерекше тәсіліне айналды. Дәстүрлі сын кәсіби емес сыни пайымдауларға (осы немесе басқа әдеби шығармаға қатысты) біршама күмәнмен қарағанымен, олар тым асығыстық, «талғам талабы төмен, көрегендік және шектен тыс дискурсивті қарапайымдылық» бар деп есептейді; соған қарамастан, оқырмандар алдымен жаза бастады, кез келген шығармашылық жұмыс «себеп-салдарлық байланыстарды бірте-бірте түсінуге, нақты контурларды, өз пікірінің контурларын даулауға және анықтауға тырысуға» әкеледі (Анистратенко) [2].

Ғаламтордағы әуесқойлық сынның бірте-бірте дамуы, сайып келгенде, мамандардың оған қызығушылық танытуына әкелді. Интернет барған сайын нағыз сарапшының пікірі бағаланатын орынға айналууда.

Қазіргі әдеби процестің тағы бір ерекшелігі автор-сыншының «көп қырлы қолданушы – көбінесе кәсіби емес және өте субъективті бағалаушы» болып табылатын өзгерісімен байланысты, өзінің көзқарасын ұсыну: «...ұнайды – олар оқиды, жоқ – әрі қарай сырғып кетеді» (Арбитман, 2003) [3]. Адамға не қалайтынын және қалай қалайтынын айтуға мүмкіндік беріледі. Редактор мен цензура жоқ. Өңдеусіз, баспа кідірістерінсіз және делдалдар-сыз сіздің сөзіңізді, «әлем бейнесін» және табиғи түрде оқырманға жеткізіңіз». Екінші жағынан, интернеттегі сыншы – бұл көркем әдебиет арқылы шындықты ойлауға және түсіндіруге тырысатын қоғамның бөлігі. Бұл тұрғыда сыни мәтінде көрсетілген сыншының тұлғасы – «бүгінгі таңда бұл жанр ұсына алатын ең қызықты нәрсе» [1].

Ғаламтордың және дәстүрлі сынның айрықша белгілеріне интернеттегі сынның объектісі мен субъектісін анықтау тәсілдері жатады. Осылайша, желілік сынның объектісі дәстүрлі сынға қарағанда бұлыңғыр және ауқымды, соған қарамастан, оның тікелей адресаты кім екенін анық түсінген және түсінетін болу керек. Айта кету керек, желілік сын бір мезгілде екі функцияны жүзеге асыруда көрінеді: авторлық және оқырмандық. Е.Ермолиннің айтуынша, «автор басқа авторлардың зейінді оқырманы болып шығады; оқырмандар, өз кезегінде, өздерін автор ретінде сынап көреді, ... интернеттің дамуының арқасында қоғам оқырман болып табылатын көптеген авторларға ие бола алады, өйткені әдеби қызмет, ең алдымен, өзін жазатындарды қызықтырады» [4].

Желідегі сынның тақырыбы да кеңірек – ол баспа басылымдары түрінде бар әдеби шығармалардан басқа, желідегі әдебиеттің түрлі мәтіндерін де қамтиды.

Қорытынды. Зерттеушілердің пікірлеріне сүйене отырып, интернет-әдебиетті ғаламдық Интернет желісінде жасалған әдеби мәтіндер деп атауға болады, олар ды қағазға көшіру қажет емес немесе шығарманың композициялық, құрылымдық, идеологиялық және логикалық тұтастығының бұзылуына әкелуі мүмкін.

Интернет-әдебиет феномен ретінде интернеттің таңы атқан дәуірде «гүлдеді».

Бүгінгі таңда интернетте жарияланған мәтіндердің саны орасан зор қарқынмен өсуде: блог жазбалары, әлеуметтік желілердегі жазбалар, жеке сайттардағы және ірі жобалар аясындағы жазбалар. Олардың көпшілігінде әдеби (көркем-әдеби) мәтіндердің ерекшеліктері бар. Дегенмен, бұл массивті тек интернет-әдебиет деп атауға болмайды, кейбір мәтіндер кейіннен баспада пайда болады, ал интернет жаңа бастаған авторлар үшін алғашқы әдеби қарым-қатынас орнына айналады.

Бұл түрдегі әдеби шығармашылықты «интернет-әдебиеті» ұғымына жатқызу керек, ол «сетература» және «кибертура» ұғымдарын кең қамтиды. «Кибер» ағылшынның Cyber (сайбер)

сөзінен шыққан. Егер бұл терминді Еуропадан тікелей үйренген болсақ, «Сайбер әдебиет» деп атар ма едік. Терминнің қазақ әдебиетіне енуі осылай болғанда, кибер әдебиеттің өзі интернетте жарияланған әдеби туынды болып саналады. Жалпы бүгінгі күнгі интернеттегі әдеби туындыларды Ресей ғалымдары екіге бөледі. «Кибература» және «Сетература». Қазақша «кибер» және «желілік әдебиет».

Осының сетературасы, яғни желілік әдебиет – жалпы ғаламтордағы әдеби туындылардың жалпы атауы. Екеуінің айырмашылығы мынада: желілік әдебиеттің қаласаңыз қағаз нұсқасын жасауға болады. Яғни, сіз оны қағазға шығарып немесе қағаздағы әдебиетті желіге басып шығара аласыз. Бұл желідегі әдебиет болып саналады. Ал кибер әдебиеттің (кибература) қағаз нұсқасы болуы мүмкін емес. Ол тек желіде таралған әдебиет түрі. Ол интернетте, желіде туғандықтан, тек компьютер немесе смартфон арқылы ғана оқылады. Оның себебі, кибер әдебиеттің көп қабаттылығында жатыр. Мысалы, бұл бағыт туындыларында гиперсілтемелер болады. Классикалық әдеби шығармаларда бір суретті немесе әуенді сөзбен суреттейтін болса, кибер әдебиетте сол әуеннің немесе картинаның сілтемесін бере салады. Яғни сіз интернетке жалғанбасаңыз, ол сілтемелерді аша алмайсыз, сәйкесінше толыққанды шығарманы оқи алмайсыз.

Желілік әдебиеттің синкреттілігін де айта кеткен жөн. Бұрын жыршыны көріп, онымен бетпестік отырып естіп және көріп отырып эстетикалық әсер алсақ, кибер әдебиетте де оқимыз, естиміз, көреміз, тіпті автормен онлайн режимде бетпестік кездесеміз.

Қалай болғанда бұл әдеби тенденциядан бас тарта алмаймыз. Өйткені тұтас өміріміз техникамен, компьютер, смартфонмен байланысты. Әдебиетіміз де осылай мобильді түрге ауысады. Тұтас әдебиетіміз осы бағытқа ауысып кетеді деуден аулақпын. Бірақ бұл бағыт қалыптасады және қалыптасып та жатыр.

Үлкен ескертпелермен интернет-әдебиетін интернетте алғаш рет жарияланған немесе оның ресурстарында жасалған әдеби және өнер туындыларының жиынтығы деп санауға болады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Андреев, А. Желілік әдебиет немесе поэтикалық тәуелсіздіктің жеке тәжірибесі [Мәтін]: манифест / А. Андреев. – 1997. – (<http://www.zhurnal.ru/slova/esse/manif.htm>) (орыс)

2 Анистратенко, А. «Стихиры» жамау көрпе: «Poems.ru» сайтының тарихы [Мәтін] / А.Анистратенко. – (<http://www.netslova.ru/anistratenko/stihira.html>) (орыс)

3 Арбитман, Р.Э. Детектив және фантастика [Мәтін] / Р.Э. Арбитман // Орыс журналы. – 2003. – №8 (орыс)

4 Берг, М. Гамбург есебі [Мәтін] / М.Берг // Жаңа әдеби шолу. – 1997. – № 25 (орыс)

5 Ермакова, Л. А. Қазіргі желілік әдебиеттегі ақынның тілдік тұлғасы (В.Полозкованың поэтикалық мәтіндері негізінде) [Мәтін] / Л. А. Ермакова, А. Э. Павлова // Череповец мемлекеттік университетінің хабаршысы. – 2019. – №4 (91). – 40-50 б. (орыс)

6 Папковская, Н. А. Оқырманын зерделеу арқылы интернет поэзиясының танымал болу феномені [Мәтін] / Н.А. Папковская // Орал филология хабаршысы. Топтама: Жоба: Жас ғылым. – 2018. – №5. – 138-148 б. (орыс)

7 Ruckwongpatr Kamolthip, Paratthakonkun Chirawat, Simin Ghavifekr, Wan Ying Gan, Serene EH Tung, Ira Nurmala, Siti R. Nadhiroh, Iqbal Pramukti, Chung-Ying Lin. Жастардағы проблемалық Интернетті пайдалану (PIU) [Мәтін]: таңдалған тақырыптарға қысқаша әдебиет шолуы, Мінез-құлық ғылымындағы ағымдағы пікір. – 2022, Т 46. (ағылш.)

8 Сарин, Л. Интернеттегі қазіргі орыс әдебиеті: негізгі көркемдік тенденциялар мен қасиеттер [Мәтін] : кандидаттық диссертация / Л. Сарин. – Мәскеу. – 2018. – 192 б. (орыс)

9 Қазіргі әдеби процесс [Мәтін]: университеттерге арналған оқулық / Воронеж мемлекеттік университеті; құраст. Т.А. Тернова. – Воронеж, – 2007. – 17 б. (орыс)

10 Лотман, Ю.М. «Көркем әдебиет» ұғымының мазмұны мен құрылымы туралы [Мәтін] / Ю.М.Лотман // Таңдамалар: 3 томда. Т. 1., – Таллинн. – 1992. – 203-216 б. (орыс)

11 Лакофф, Д. Біз өмір сүретін метафоралар [Мәтін] / Д.Лакофф, М. Джонсон. – М. – 2004 (орыс)

12 Левинсон, Дж. Өнер тұжырымдамасының қайталанбайтын тарихылығы [Мәтін] / Дж.Левинсон // Британдық эстетика журналы. – 2002. – Т 42. – № 4. – 367-379 б. (ағылш.)

13 Есенова, Қ.Ө. Медиалингвистика: мерзімді баспасөз тілін зерттеудің прагматикалық аспектісі [Мәтін] / Қ.Ө. Есенова. – Алматы, 2015

14 Al-hindawi Fareed Pragmatics and Discourse Analysis / Al-hindawi Fareed, D.Saffah

//Journal of Education and Practice. 8. – 2017. – P.93-107.

15 Birkner, V. Reading Comprehension in Teaching English as a Foreign Language. - (<https://www.monografias.com/trabajos68/readinscomprehension-teaching-english/readinscomprehension-teaching-english2.shtml>)

16 Рустимова, С.К. Methods of teaching reading at English lessons / С.К.Рустимова, Б.Е.Алимжанова, М.И.Байгошкарпова, Р.Ж. Бабжанова // Молодой ученый. – 2015. – №11. – С. 1478–1481

17 Deborah, C. D. (2021): Language tensions and unseen languages in a multilingual university: the perspectives of university lecturers, Journal of Multilingual and Multicultural Development, DOI: 10.1080/01434632.2021.1979014. - (<https://doi.org/10.1080/01434632.2021.1979014>)

18 Gabriela Meier & Anita Wood (2021) Multilingual socialisation in education (M-SOC): educator engagement and potential for collective action, International Journal of Multilingualism, 18:4, 619-633, DOI: 10.1080/14790718.2021.1951275: -(<https://doi.org/10.1080/14790718.2021.1951275>)

19 Dolas, F., Jessner, U., & Cedden, G. (2022). Cognitive Advantages of Multilingual Learning on Metalinguistic Awareness, Working Memory and L1 Lexicon Size: Reconceptualization of Linguistic Giftedness from a DMM Perspective. Journal of Cognition, 5(1): 10, pp. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.5334/joc.20120>

20 Богданова, С.Ю. Формирование языковой компетенции через чтение (когнитивный аспект) [Мәтін] / С.Ю. Богданова //Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. – Иркутск, 2011. – № 3. – С. 171-175.

REFERENCES

1 Andreev, A. (1997) Manifest Setevaja literatura ili lichnyj opyt pojeticheskoy nezavisimosti [Manifesto Network literature or personal experience of poetic independence] [Text] / A. Andreev. – (<http://www.zhurnal.ru/slova/esse/manif.htm>). (in Rus.)

2 Anistratenko, A. Loskutnoe odejalo «Stihiry»: Istorija sajta «Stihi.ru» [Patchwork quilt “Stichera”: The history of the site “Poems.ru”] [Text] / A. Anistratenko. – (<http://www.netslova.ru/anistratenko/stihira.html>). (in Rus)

3 Arbitman, R. E. (2003) Detektiv i fantastika [Detective and fiction] [Text] / R. E. Arbitman // Russian magazine. - № 8. (in Rus)

4 Berg, M. (1997) Gamburskij schet [Hamburg account] [Text] / M. Berg// New Literary Review. – № 25. (in Rus)

5 Ermakova, L. A., Pavlova, A.J. (2019) Jazykovaja lichnost' pojeta v sovremennoj setевой literature (na materiale pojeticheskikh tekstov V. Polozkovej) // Vestnik Cherepoveckogo gosudarstvennogo universiteta. [Linguistic Personality of a Poet in Modern Network Literature (Based on the Poetic Texts of V. Polozkova) // Bulletin of the Cherepovets State University] - №4 (91). – 40-50 pp. (in Rus)

6 Papkovskaja, N. A. (2018) Fenomen populjarnosti internet-poezii cherez issledovanie ejo chitatelja // Ural'skij filologicheskij vestnik. Serija: Draft: molodaja nauka. [The phenomenon of the popularity of Internet poetry through the study of its reader [Text] / N.A. Papkovskaja // Ural Philological Bulletin. Series: Draft: young science.] №5, 138-148 pp. (in Rus.)

7 Ruckwongpatr Kamolthip, Paratthakonkun Chirawat, Simin Ghavifekr, Wan Ying Gan, Serene EH Tung, Ira Nurmala, Siti R Nadhiroh, Iqbal Pramukti, Chung-Ying Lin (2022) Problematic Internet use (PIU) in youth: a brief literature review of selected topics, Current Opinion in Behavioral Sciences, Volume 46 (in Eng.)

8 Sarin, L. (2018) Sovremennaja russkaja literatura v seti: osnovnye hudozhestvennye tendencii i svoystva. diss.k.f.n. [Modern Russian Literature on the Net: Main Artistic Trends and Properties. Cand. phil. science Diss.] [Text]. - Moscow, 192 pp. (in Rus.)

9 Sovremennyyj literaturnyj process : uchebnoe posobie dlja vuzov [Modern literary process: textbook for universities]/ (2007) / Voronezh State Uni; comp. T.A. Ternova., Voronezh : LOP VSU, 17 p. (in Rus.)

10 Lotman, Yu.M. (1992) O soderzhanii i strukture ponjatija «hudozhestvennaja literatura» [On the content and structure of the concept of “fiction”] [Text] / Lotman Yu.M. // selected: in 3 vols. Vol. 1. Tallinn, pp. 203-216. (in Rus.)

11 Lakoff, D., Johnson, M. (2004) Metaforы, v kotoryh my zhivem [Metaphors in which we live], Moscow. (in Rus.)

12 Levinson, J. (2002) The Irreducible Historicity of the Concept of Art // British Journal of Aesthetics. Vol. 42. No. 4. 367-379 pp. (in Eng.)